

Шабалін А.В.

Центр експертних досліджень
Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України
ORCID ID: 0000-0001-8536-5081

ГЕНЕЗИС ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ РЕЧОВИХ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВІ

Наукову статтю присвячено дослідженню історично-правових аспектів процедури захисту речових прав на землю в українському праві. Досліджуються основні етапи правового захисту речових прав на землю, в кожному періоді визначенні свої особливості щодо означеної процедури захисту відповідного речового права. Значна увага приділена питанням матеріально-правової регламентації та процесуального порядку захисту речового права на землю в порядку цивільного судочинства. Досліджено історичні моделі захисту речового права на землю, що існували в Європі. Зазначається, що аналог правової процедури захисту права на землю з'явився ще у період Стародавнього Риму, у процесі формування інститут права власності. Згодом вказана процедура захисту речового права поширилась на територію сучасної Західної Європи. Вказується, що значний прогрес у формуванні захисту речових прав на землю був досягнутий в європейському праві у другій половині XIX – на початку XX ст., що пояснюється значним розвитком економічних відносин та необхідністю вироблення нових підходів цивільно-правового захисту порушеного речового права. У контексті дослідження вказується, що процедура судового захисту речового права знайшла своє закріплення у праві Австрії, до складу якої входила й частина українських земель, що є історичним свідченням існування європейських процедур захисту на українських землях того періоду. У процесі проведення подальшого дослідження розкрито особливості генезису правового захисту речових прав на землю в порядку цивільного судочинства на сучасному етапі розвитку європейських правових систем. Вказується, що сучасний європейський захист речового права на землю здійснюється як на підставі загальноєвропейських регламентів (директив), так і національного законодавства кожної країни. Така модель пояснюється особливостями правової системи Європейського Союзу, до складу якого входить більшість країни континенту. Також важливе значення для формування порядку судового захисту речового права на землю належить загальноєвропейським судовим інституціям – Європейському суду з прав людини та Суду Європейського Союзу. За результатами дослідження запропонована авторська періодизація етапів розвитку цивільно-процесуального захисту речових прав на землю в європейському праві.

Ключові слова: цивільно-процесуальний захист, суд, порушення речового права на землю, цивільний процес, Європа.

Постановка проблеми. Питання захисту речового права знайшло вирішення у праві практично всіх зарубіжних країн, які сповідують загальновизнані демократичні стандарти. Цілком зрозуміло, що захист будь-якого речового права є основою існування суспільства, оскільки такий захист спрямований на захист інституту власності як економічної та правової категорії. Без власності не можливий розвиток самого суспільства. У цьому плані найбільш повно процедура захисту порушеного речового права закріплена в європейському праві. Це пов'язано із тим, що саме на теренах сучасної Європи з'явилося й роз-

винулось речове право, а також розвинулась процедура правового захисту такого права. Це стосується й речових прав на землю. Нині європейське законодавство характеризується як одне з ефективних щодо захисту порушеного речового права, зокрема й права на землю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню дослідження генезису цивільного захисту речового права, зокрема й права на землю, приділяли уваги як науковці у сфері матеріального права (земельного, цивільного), так і процесуалісти, зокрема: В.І. Андрецев, А.В. Венедіктов, С.С. Бичкова, В.І. Бобрик, К.В. Гусаров,

Р.А. Майданник, А.М. Мирошніченко В.В. Носік, В.В. Комаров, П.Ф. Кулинича, О.А. Підопригора, Ю.Д. Притика, В.І. Тертишніков, Г.Г. Харченко, А.В. Шабалін, М.Й. Штефан, та ін.

Також значну увагу порушеному питанню приділяли й вчені історії права, які вивчали його в контексті загального дослідження розвитку зарубіжних правових систем, зокрема європейських. Дослідження особливостей правового захисту речових прав на землю в праві інших держав, також європейських, є фрагментарним.

Актуальність дослідження інституту цивільного-процесуального захисту на теренах Європи зумовлюється й тим, що нині Україна вибрала курс на запровадження європейських правових стандартів (Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом), як із наукової, так і з практичної точок зору є корисним розглянути, яким чином розвивалась процедура означеного захисту, які моделі були запроваджені – їх позитивні та негативні сторони тощо.

Отже, вищезазначене свідчить про необхідність дослідження цивільно-процесуального захисту речових прав на землю в європейському праві.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних етапів становлення цивільної процесуальної форми захисту порушеного речового права на землю в Європі, встановлення особливостей такого захисту та відповідних процедурних моментів, пов'язаних із вирішенням правових конфліктів у цій сфері.

Обґрунтованість теоретичних положень і рекомендацій щодо подальшого наукового розроблення теми, а також достовірність результатів забезпечено використанням сукупності філософських, загально- і спеціально-наукових методів, що використовуються у правових дослідженнях. Як основний загальнонауковий метод застосовано діалектичний метод наукового пізнання, метод історико-правового аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У рамках цієї статті ми зупинимось на основних етапах розвитку цивільної процесуальної процедури захисту речових прав на землю.

Дослідження генези захисту речових прав на землю, як й інших правових інститутів, варто розпочати з права Стародавнього Риму.

Саме римське право стало фундаментом для побудови правових систем більшості держав континентальної Європи (континентальне право), до яких належить й Україна.

Юриспруденція Стародавнього Риму – криниця знань про речові права – намагалася побуду-

вати правову конструкцію крізь призму практичної діяльності людини [1, с. 11]. Римська правова спадщина була предметом дослідження багатьох науковців, які приділяли увагу доктрині речового права. Це були вчені як дореволюційного періоду (В.О. Хвостов, С.А. Муромцев, Д.Д. Гримм, Й.О. Покровський тощо), так і радянського (О.С. Іоффе, В.А. Мусін, А.В. Венедиктов тощо), а також й сучасні вчені-правники (Є.О. Суханов, Г.Г. Харченко, Л.Ю. Василевський, Р.А. Майданник ін.).

Іншим важливим фактором, який зумовлює необхідність звернення до історії римського приватного права, є те, що означене право стало відправною точкою для формування сучасних судових процедур захисту порушеного права.

У Стародавньому Римі речове право розглядалось у контексті інституту право власності, обсяг і межі якого римляни визначали шляхом правомочностей власника. Право власності в будь-якій системі права (в тому числі й римській) є центральним правовим інститутом, який визначає характер усіх інших інститутів приватного права (договорів, сім'ї, спадкування тощо). У римському праві існував поділ речей на окремі види: був поділ на речі, які підлягали складній процедурі передачі, та речі, які не підлягали такій процедурі. До речей, які підлягали складній процедурі передачі – манципації, римляни зараховували землю, будівлі, рабів, робочу худобу, земельні сервітути та інші цінні речі, що становили економічну основу римського рабовласницького суспільства [2, с. 81–84].

Варто зазначити, що на ранніх етапах власного розвитку ще був не відомий інститут права власності через перелік повноважень, яким розпоряджався власник. Природа права власності зумовлена тим, що воно (право) є найбільш повним пануванням над річчю (майном) над певною річчю, з тим, що допускається цивільним правом [3, с. 341–315]. Інституції Юстиніана визначають право власності як повну владу особи над річчю. Однак головна властивість права власності, безумовно, – це поєднання необмеженого панування особи над річчю з правом розпоряджатися нею, правом визначати її долю (продати, обміняти, віддати в заставу, знищити тощо). У розвитку римського права особливе значення мало право власності на землю [4, с. 16–24].

У римському праві була сформована власна судова система, завданням якої був захист порушених прав, зокрема й речових.

Зупинимось на моделі судової системи Риму.

Судова система Риму складалася з двох видів судів: публічні суди (*iudicia publica*) та приватні суди (*iudicia privata*), а судовий процес існував у двох видах: цивільному та кримінальному.

Особливістю римського цивільного процесу в періоди республіки та принципату був його поділ на дві стадії:

- 1) розгляд справи у претора (*ius*);
- 2) розгляд справи в суді (*iudicium*).

Розгляд справи у претора був підготовчою стадією до розгляду в суді. Тут з'ясовувалися всі обставини справи, відшукувалися свідки та встановлювалися вимоги сторін. Якщо порушник визнавав свою провину та погоджувався відповідати за неї, на цьому етапі справа закінчувалася.

Якщо ж порушник не визнавав пред'явленого позову, справу передавали до суду, який і вирішував її по суті і зобов'язував порушника відшкодувати завдану шкоду [5, с. 29–31].

Захист прав у Давньому Римі був одним із ключових аспектів функціонування правової системи. Особливу увагу римські юристи приділяли захисту речового права. Правовою практикою Давнього Риму були вироблені два види цивільних позовів, які, до речі, знайшли втілення й у сучасному праві багатьох європейських країн, у тому числі й в праві України. Це такі позови, як 1) віндикаційний позов, 2) негаторний позов.

Віндикаційний позов (*res vindicatio*) мав місце тоді, коли одна особа заявляла, що є власником майна, яке перебуває в незаконному володінні іншої особи, і на цій підставі вимагала повернення майна. Віндикаційний позов захищав власника від найбільш брутального порушення його права, а саме: від дій іншої особи, яка незаконно утримувала його річ (майно) [4, с. 101].

Негаторний позов (*actio negatoria*) мав місце в тому разі, коли належне власнику право не піддавалося сумніву, але інші особи зазіхали на те, щоб користуватись цією власністю, начебто маючи яке-небудь право на чужу річ (*ius in re aliena*) (сервітут, узуфрукт) [4, с. 102–103].

У праві Стародавнього Риму порушення права власності могли мати подвійний характер: позитивний або негативний, з огляду на те, чи здійснює третя особа всупереч волі власника прямо вплив на річ або ж вона заважає вільно користуватися річчю [6, с. 260–261].

Згодом завдяки рецепції римського права процедура судового захисту речових прав знайшла своє закріплення в середньовічній Європі. Це було пов'язано зі зростанням торгівлі, формуванням великих земельних феодалних угідь – феодалних лендлордів.

В юридичній літературі існують різні погляди на етапи західноєвропейської рецепції римського права, але найбільш поширеним є такий: I етап – раннє та пізнє середньовіччя (V – початок XII ст.); II етап – формування права « нової Європи » (XII–XVIII ст.) [6, с. 11]. Новітня рецепція – удосконалення національно-правових систем і створення нового права Європи (кінець XX – початок XXI ст.) [7, с. 140].

Цікавим правовим документом, який увібрав напрацювання римських юристів, зокрема й у сфері захисту речових прав, є *Codex*, або *Edictum Theodorici*, який був створений за наказом остготського короля Теодоріка для Італії (500 р.). Документ містив 154 статті, в яких були й статті, присвячені захисту права власності, інших речових прав [8, с. 14–23].

Процедура судового захисту речових прав, у тому числі й права на землю, була втілена й в інших європейських правових документах епохи середньовіччя, про свідчать такі пам'ятники права, як *Кутюми Бовезі* (XIII ст.), *Польська правда* (XIII ст.), *Законник Стефана Душана* (XIV ст.), *Збірник Магдебурзького права* (XIV ст.), *Акт «Про відправлення правосуддя»* (XIV ст.) та ін. Так, якщо позивач не з'являвся в судові засідання, то це призводило до того, що він втрачав право на позов, а в разі неявки відповідача останній вважався таким, що програв процес [9, с. 406, 739, 756, 902].

Значним етапом у розвитку європейських процедур правового захисту речових прав стало проведення кодифікації у Франції та Німеччині. Результатом такої кодифікації стало прийняття у Франції *Торгового кодексу* (1807 р.), *Цивільного кодексу* (*Кодекс Наполеона*) (1803–1804 рр.), чим було запроваджено єдність у галузі торговельного та цивільного права Франції, у Німеччині – *Загального вексельного статуту* (1848 р.), *Загального торгового уложення* (1861 р.), *Німецького цивільного кодексу* (1900 р.), чим була запроваджена єдність у сфері вексельного, торговельного та цивільного права Німеччини [4, с. 13–14]. Кодифікація цивільного законодавства відбулась й у Австрії у 1811 р. (*Австрійський Цивільний кодекс 1811 р.*). Можливість захисту порушених речових прав у порядку цивільного судочинства була передбачена й австрійським імперським законодавством, зокрема *Австрійським статутом цивільного судочинства 1895 р.*, який наприкінці XIX ст. – на початку XX ст. діяв на території західних українських земель, що входили до складу Австрійської (Австро-Угорської) імперії.

В Австрійському статуті цивільного судочинства 1895 р. знайшла окрему регламентацію особлива процедура щодо захисту володіння, яка була спрямована на захист власності особи від незаконного посягання з боку інших осіб (ст. 2 гл. III Статуту) [10, с. 170–171].

Що стосується Німецького цивільного кодексу, який деякими з німецьких романістів називався «класичною будівлею з готичними деталями», то він побудований за пандектною системою розміщення приватноправових норм. Назва вказаної системи пов'язана не з Пандектами Юстиніана, а із системою, яка була висунута німецькими юристами у XVI ст. і складалася із Загального розділу і чотирьох спеціальних – Речове право, Зобов'язальне право, Сімейне право, Спадкове право. Загальний розділ містить правила, які застосовуються до всіх спеціальних розділів: особи, об'єкти тощо [9, с. 14]. Структура німецького кодифікованого цивільного акта стала еталоном для відповідних нормативних документів Західної Європи, оскільки перевагою такої структури є те, що закріплення в нормативі загального розділу або(чи) частини дає змогу уникнути повторів у спеціальних розділах [11, с. 4–6].

Іншим важливим етапом розвитку інституту захисту речового права в Європі стало створення та розвиток спільного європейського проекту – Європейського Союзу (далі – ЄС).

Засадничими документами створення та функціонування Об'єднаної Європи визначені загальні критерії щодо правового захисту широкого кола цивільних прав: Угода про створення Європейського економічного співтовариства (1957 рік); Договір про створення Європейського Союзу (Маастрихтський договір – 1992 рік) – ст. ст. 2–10 Договору [16]; Лісабонська угода про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угоду про заснування Європейської Спільноти – 2007 рік [12].

На сучасному етапі свого розвитку цивільна процесуальна форма захисту речових прав (це стосується й земельних відносин) була втілена в більшості країн сучасної Європи, в тому числі й держав–членів ЄС.

Так, наприклад, відповідно до Розділу 1 Глави 1 Цивільного процесуального кодексу Естонії кожна особа має право звернутися до суду зі захистом свого порушеного права чи невизначеного інтересу. Також таке право надано й особам, яким законом надано право звертатися в інтересах інших осіб (ст. 3 ЦПК Естонії). Основним завданням естонського судочинства є правильне та об'єктивне вирішення з урахуванням розумних строків та витрат (ст.ст. 2 ЦПК Естонії) [13].

Приділяючи увагу особливостям розвитку судової процедури захисту речових прав на землю в єдиній Європі, варто зазначити, що у формуванні єдиних критеріїв правового захисту вагома роль належить Європейському суду з прав людини (European Court of Human Rights, далі – ЄСПЛ).

ЄСПЛ є однією з інституцій Ради Європи, що створена 21 січня 1959 року для контролю за дотриманням прав і свобод людини та громадянина, закріплених в Європейській конвенції з прав людини, ратифікованій 1953 року (далі – Конвенція) [14]. Розташований у Страсбурзі (Франція).

Предметом розгляду ЄСПЛ є скарги щодо порушення прав і свобод, закріплених у Конвенції. До ЄСПЛ можуть звертатися фізичні особи, групи фізичних осіб, неурядові організації після вичерпання національних шляхів правового захисту (ст.ст. 33–36 Конвенції) [14]. Важливою функцією ЄСПЛ є захист прав і свобод, визначених Конвенцією, а також формування єдиних демократичних стандартів правового захисту в державах–членах Ради Європи. Рішення ЄСПЛ є прецедентними, спрямовані на формування єдиної правозастосовчої практики [15].

Викладене стосується й процедури захисту речових прав на землю, які захищаються в рамках положень ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, де вказується, що кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права [16].

Як бачимо, зазначені європейські правові документи надають широкий правовий захист речових прав. Це стосується й права на землю.

Так, наприклад, у справі «Ятрідіс проти Греції» (Iatridis v. Greece, рішення від 25.03.1999 року) заявника було позбавлено кінотеатру, який належав йому і який було примусово передано муніципальній владі. ЄСПЛ у власному рішенні зазначив, що наказ про позбавлення заявника прав на кінотеатр фактично був скасований грецьким судом, але земельну ділянку заявникові так і не повернули. Такі дії влади йдуть у розріз із правом заявника на мирне володіння майном – вимога статті 1 Першого протоколу полягає в тому, що будь-яке втручання з боку державного органу в мирне володіння майном має бути законним: друге речення пункту першого допускає позбавлення майна тільки «на умовах, передбачених законом», а пункт другий визнає, що держави мають право здійснювати контроль за користу-

ванням майном шляхом застосування «законів». Більше того, «верховенство права – один з основних принципів демократичного суспільства – притаманне всім статтям Конвенції <...> і передбачає обов'язок держави чи іншого органу влади виконувати судові постанови і рішення, винесені не на їхню користь <...> Звідси випливає, що розгляд питання про те, чи був забезпечений справедливий баланс між вимогами щодо загальних інтересів суспільства і вимогами щодо захисту основних прав особи <...> є доречним тільки тоді, коли встановлено, що конкретне втручання у право відповідає вимозі законності і не є свавільним» (п. 58 Рішення ЄСПЛ) [17].

Питання захисту речових прав (володіння майном) було предметом розгляду й в інших рішеннях ЄСПЛ («Спорронг і Льоннрот проти Швеції» від 23 вересня 1982 року; «Колишній король Греції та інші проти Греції» від 23 листопада 2000 року, «Булвес» АД проти Болгарії» від 22 січня 2009 року; East/West Alliance Limited» проти України» від 23 січня 2014 року та ін.).

Іншим важливою інституцією, яка також формує єдину практику правового захисту майнового права, є Суд ЄС (Court of Justice of the European Union). На цей загальноєвропейський судовий орган покладена важлива роль вирішення правових спорів щодо суб'єктів загальноєвропейського права [18; 19].

Основними правовими документами діяльності Суду ЄС є: Угода про створення Європейського економічного співтовариства (1957 рік); Договір про створення Європейського союзу (Маастрихтський договір – 1992 рік); Лісабонська угода про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угода про заснування Європейської Спільноти – 2007 рік. Також спеціальним правовим документом є Статут (Протокол Суду – 1957 рік) [20, с. 409].

Наведене вище дає змогу дійти висновку, що нині правова регламентація цивільно-процесуального захисту речових прав на землю в Європі здійснюється як за загальноєвропейськими документами, так і за національним правом держав–

членів ЄС. Варто зазначити, що така модель захисту стосується й інших правовідносин на єдиному європейському просторі.

Дослідження практик Суду ЄС має важливе значення для України у світлі реалізації євроінтеграційних прагнень нашої держави.

Варто зазначити, що застосування практики ЄСПЛ в українській правозастосовній практиці стало позитивним кроком на шляху підвищення рівня захисту порушеного права. Це стосується й захисту речових прав на землю [20, с. 123–128].

Висновки. Все вищезазначене дає змогу дійти висновку, що правове регулювання захисту речових прав на землю в порядку цивільного судочинства в європейському праві пройшло кілька етапів, зокрема: 1) зародження правового регулювання захисту речових прав на землю в порядку цивільному, під час якого захист зазначеного права здійснювався відповідно до загальних правил цивільного судочинства й не мав окремої виокремленої регламентації. Водночас саме в цей період були сформовані універсальні способи захисту порушеного речового права – віндикаційний та негаторний позови (період Стародавнього Риму – початок XX ст.); 2) подальший розвиток правового регулювання захисту речових прав на землю в порядку цивільного судочинства, що характеризується появою більш чіткої регламентації процедури захисту, зокрема права власності в цивільному процесуальному законодавстві європейських країн, а також формуванню загальноєвропейських інститутів правового захисту права власності, – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та статті 1 Першого протоколу до неї, започаткування ЄСПЛ (початок XX ст. – друга половина XX ст.); 3) становлення системи правового захисту речових прав у рамках ЄС, характеризується формуванням єдиної європейської правозастосовної практики захисту речових прав на землю, що є можливим як у рамках національного цивільного судочинства, так і на загальноєвропейському рівні – ЄСПЛ, Суд ЄС (кінець XX ст. – донині).

Список літератури:

1. Харченко Г.Г. Речові права : монографія. Київ : Юрінком Інтер. 2015. 432 с.
2. Підпригора О.А. Основи римського приватного права : підручник. Київ : Вища шк., 1995. 267 с.
3. Підпригора О.А. Римське право : підручник / О.А. Підпригора, Є.О. Харитонова. Київ : Юрінком Інтер. 2003. 512 с.
4. Основи римського приватного права : підручник / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової та Л.М. Баранової. Харків : Право, 2008. 224 с.
5. Агафонов С.А. Римське право : навч.-метод посіб. для самост. вивч. дисципліни. Київ : НЕУ, 2005. 143 с.
6. Гримм Д.Д. Лекции по догме римского права / Под ред. и с предисл. В.А. Томсинова. Москва : Зерцало, 2003. 496 с.

7. Підопригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. Ч. 2. 512 с.
8. Пахман С.В. История кодификации гражданского права / Под ред. и с предисл. В.А. Томсинова. Москва : Зерцало, 2004. 872 с.
9. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы / Под ред. В.М. Корецкого. Москва : Юридическая литература, 1961. 950 с.
10. Австрийский Устав гражданского судопроизводства 1895 года в сопоставлении с нашим уставом / Под ред. Н.А. Тура. *Журнал Министерства Юстиции*. 1896. Приложение к № 10. С. 209–226.
11. Иоффе О.С., Мусин В.А. Основы римского гражданского права : Учеб.-метод. пособие. Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1974. 156 с.
12. European Justic. *Site E-justice.europa*. URL: https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-ee-es.do?member=1 (дата звернення: 20.11.2020).
13. Riigi Teataja. Code of Civil Procedure. *Site Riigiteataja.ee*. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/512122019004/consolide> (дата звернення: 20.11.2020).
14. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.11.2020).
15. European Court of Human Rights. Rules of Court. URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts/rules&c=>
16. European Court of Human Rights. *European Convention on Human Rights*. URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts&c=> (дата звернення: 20.11.2020).
17. Case of Iatridis v. Greece (apl. 25.03.1999). *The International Journal of Human Rights*. Volume 3, 1999. Issue 4. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13642989908406847?journalCode=fjhr20> (дата звернення: 20.11.2020).
18. CVRIA. URL: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/sv/ (дата звернення: 20.11.2020).
19. Шабалін А.В. Суд Європейського Союзу (CVRIA): повноваження та деякі питання організації діяльності суду. *Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8 червня 2018 року / за ред. проф. Р.С. Мельника, відпов. ред. к.н.ю. Л.Ю. Малюга. Київ : Видавничий дім «Гельветика». 2018. С. 371–373.
20. Толстых В.Л. Международные суды и их практика. Учебное пособие. Москва : Международные отношения. 2015. 504 с.
21. Шабалін А.В. Роль Суду ЄС (Court of justice) у формуванні європейської правозастосовчої практики. *Імплементация міжнародних стандартів у цивільне та господарське судочинство України* : збірник матеріалів III науково-практичного круглого столу, м. Київ, 14 травня 2020 р. / наук. ред. Бобрик В.І. Київ : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2020. 151 с.

Shabalin A.V. GENESIS OF CIVIL-PROCEDURAL PROCEEDING OF PROPERTY RIGHTS TO LAND IN EUROPEAN LAW

The scientific article is devoted to the study of historical and legal aspects of the procedure of protection of property rights to land in Ukrainian law. The main stages of legal protection of real rights to land are investigated, in each period determining its peculiarities in relation to the specified procedure for protection of the relevant real right. Considerable attention is paid to the issues of substantive legal regulation and the procedural order of protection of the real right to land in civil proceedings. The historical models of protection of the real right to land that existed in Europe are studied. It is noted that an analogue of the legal procedure for the protection of land rights appeared in the period of ancient Rome, during the formation of the institution of property rights. Subsequently, this procedure for the protection of property rights spread to the territory of modern Western Europe. It is pointed out that significant progress in the formation of protection of property rights to land was achieved in European law in the second half of the XIX – early XX centuries, due to significant development of economic relations and the need to develop new approaches to civil protection of infringed property rights. In the context of the study, it is noted that the procedure of judicial protection of property law has found special development in the law of Austria, which included part of the Ukrainian lands, which is historical evidence of European protection procedures in the Ukrainian lands of that period. In the course of further research the peculiarities of the genesis of legal protection of real rights to land in civil proceedings at the present stage of development of European legal systems are revealed. It is indicated that modern European protection of the real right to land is carried out both on the basis of pan-European regulations (directives) and national legislation of each country. This model is explained by the peculiarities of the legal system of the European Union. Which includes most of the continent. Also important for the formation of judicial protection of property rights to land belongs to the European judicial institutions – the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union. According to the results of the research, the author's periodization of the stages of development of civil procedural protection of real rights to land in European law is proposed.

Key words: civil procedural protection, court, violation of property rights to land, civil proceedings, Europe.